

Innspill til Liedutvalget fra faglig råd for design og tradisjonshåndverk

Faglig råd for design og tradisjonshåndverk takker for invitasjonen til innspillseminar 9. mai 2019. Vi sender dere her våre skriftlige innspill med utgangspunkt i temaene fra seminaret.

Tema 1: På vei mot framtidens yrkeskompetanse – hvilke yrkesfaglige tilbud bør vi ha?

Spørsmål 1: Hvilken hovedmodell er best egnet?

Faglig råd støtter 2+2 modellen, men fleksibiliteten i ordningen må tydeliggjøres og brukes bedre enn i dag. Mulighetene for alternative opplæringsløp må formidles bedre, inkludert individuelle opplegg som muliggjør opplæring i bedrift med mer fleksibel teoriopplæring. Det må legges bedre til rette for særløpsfag eller fag som har behov for utvidet opplæringstid, blant annet gjennom forutsigbare og tilstrekkelige finansieringsordninger. Enkelte fag har behov for lengre tid til opplæring og repetisjon. Dette bør være et nasjonalt ansvar. Jf. anbefalinger i rapporten [Lenge Leve tradisjonshåndverket](#) av yrkesfaglig utvalg for immateriell kulturarv og verneverdige fag.

Elever må få bedre mulighet til å fordype seg, samtidig som de må gjøres kjent med ulike fag i utdanningsprogrammene og yrkene de fører frem til.

Det er behov for å styrke samhandlingen mellom skole og bedrift. En ulempe ved 2+2-modellen er at elevene går videre til bedriftene uten skoletilhørighet etter Vg2. Økt kontakt mellom skolen og bedriften i læretiden vil bidra til å gjøre opplæringen i skole mer relevant fordi skolen og yrkesfaglærer får bedre kjennskap til hva som forventes av elevene i bedriften. Styrket samhandling vil også gi lærlingen trygghet og bidra til at skolen og bedriften har felles forståelse av faget og læreplanmålene.

Spørsmål 2: Hvordan kan vi sikre at flere oppnår fag-/svennebrev?

Håndverksfagene må styrkes, prioriteres og verdsettes i hele grunnskoleløpet. Skolene må få tilgang på råvarer og utstyr og klasserom hvor elever får utfolde seg, lære om og bli kjent med ulike håndverksfag og yrker. Praksislinja i grunnskolen må styrkes. Det må satses på sterkere fag- og lærerkompetanse blant lærere i kunst- og håndverksfag. Lærere må få bedre tilgang til kompetanseutvikling. Det bør innføres en plikt for skolene til å tilby valgfag med praktisk innhold i ungdomsskolen for å gi flere elever introduksjon til yrkesfag.

Det må sikres gode regionale tilbud som gir utdanning i håndverksfagene, og spesielt de mindre tradisjonshåndverksfagene da disse raskt blir borte i fylkenes prioritering av utdanningstilbud. Her må det antakelig innføres fra stat og departement. I tider hvor man skal tenke miljø og bærekraft,

bør man prioritere disse fagene som både er miljøvennlige, bruker fornybare, kortreiste ressurser og dermed bidrar til arbeidsplasser i nærmiljøet.

Fagskolen/høyere yrkesfaglig utdanning må synliggjøres som en utviklings- og karrierevei for yrkesfagene. Fagskoleutdanninger skal ifølge loven være praktiske og yrkesrettede videreutdanninger og gi spesialiseringer som skal utvikles på yrkesfagenes og arbeidslivets premisser. Fagskoletilbud skal opprettes for å møte bransjenes behov. Fagskolen må derfor ta ansvar for at det tilrettelegges for at det utvikles gode fagskoletilbud som gir spesialisering også for små fag, der det ikke er bransjeorganisasjoner som kan ta initiativ og yte støtte.

Kombinere idrettsfag og yrkesfag: Vurdere gode ordninger som tilpasses hensyn til gode arbeidsteknikker og krav til fysisk styrke i yrkesfagene. Tilrettelegge for at aktive idrettsutøvere kan velge yrkesfag. Slike kombinasjoner vil bidra positivt for å motivere elevene, skape økt livsmestring og trivsel samtidig som det er helsefremmende og kan bidra til å redusere høyt fravær i mange yrker.

Utvide retten til videregående opplæring: Elever må få mulighet til å ta flere videregående utdanningsløp. Mulighet til å ta flere fagbrev er viktig for å få styrket kompetansen og møte elevenes ønsker og arbeidslivets behov som stadig blir mer spesialiserte. Det er viktig at de som har fullført et studieforbereidende løp får mulighet til å ta et fagbrev fremfor å måtte fortsette på et høyere utdanningsløp som de ikke er motiverte for.

Rådgivningen og arbeidslivsfaget på grunnskolen bør gi ungdom bedre kunnskap om de ulike yrkesfagene og jobbmulighetene i fremtiden. Det bør tilrettelegges bedre for at ungdomsskoleelever kan forsere programfag i yrkesfaglige utdanningsprogram.

Rådgivningen i grunnskolen til må være oppdatert og relevant i forhold til karrieremuligheter innen yrkesfag.

Det bør opprettes opplæringsarenaer utenfor skolen for elever som sliter med psykiske problemer som f.eks. skoleangst. Fylkeskommunene bør ha ulike aktiviteter/ opplæringsarenaer slik at disse ungdommene kan få opplæring på lik linje med elevene som går på skolen. Et eksempel er «Skole på byggeplass» Det er veldig lite tilbud for disse elevene/ungdommene.

«Bruk av retten»: Et annet problem er de elevene som ikke får læreplass med en gang og som takker ja til tilbud om Vg3 i skole, eller elever som har tatt 1. år på tilrettelagt undervisning for så å gå over på ordinært utdanningsløp for Vg1 og Vg2, står i fare for ikke å få bli lærekandidat eller lærling, da fylkene sier de har brukt opp av retten sin på 3 år. Vg3 elever søker gjennom hele året for å bli lærling og får de ja i en bedrift i januar har de brukt opp av retten sin på 3 år og bedriften får da ikke økonomisk støtte for denne lærekandidaten/ lærlingen. Vi vet at de som ikke får læreplass med en gang trenger tid. Bedriftene må kunne få økonomisk støtte uansett om eleven har gått ett år ekstra på skolen eller ikke. Det bør ikke være noe som heter «å bruke opp retten sin» når det gjelder utdanning. Det harmonerer ikke med begrepet, og arbeidet for, livslang læring.

Tema 2: På vei mot framtidens yrkeskompetanse - hvilke krav må stilles til innholdet i opplæringen?

Spørsmål 1: Er dagens fellesfag de riktige, og er de godt nok innrettet mot fremtidig yrkesutøvelse?

Først må vi spørre om hva vi vil med yrkesretting. Her er det to svar:

1. kvalifisere til yrkesutøvelse
2. Lære elevene hvordan de skal kunne ta aktivt del i samfunnet som gangs mennesker (formål i Opplæringsloven).

Læringsmål i programfagene må gjenspeiles i fellesfagene. Lærere i fellesfag må få opplæring slik at yrkesfaglærere og fellesfaglærere har lik forståelse av læringsmålene i programfag. Det er behov for flere møteplasser for yrkesfaglærere og fellesfaglærere.

Fellesfag må kommuniseres som relevant og mer attraktivt og som noe elevene trenger. Man bør ta med temaer som har med arbeidslivet å gjøre f. eks i norskfaget: arbeidsmiljøloven, arbeidskontrakter, partsamarbeid osv. Engelskfaget bør ha med bruksanvisninger for maskiner og utstyr, navn på verktøy – osv.

Det bør legges til rette for større fleksibilitet i fordelingen av timer og for dybdelæring for den enkelte elev. De som er flinke i et fellesfag må få utfordringer. Eller de kan kvitteres ut av et fag, for så å ha mulighet for å bruke mer tid på et fag som er vanskelig eller fordype seg i programfag. Vi mener også utvalget bør vurdere å øke antallet timer til praksisrettet opplæring og redusere antallet timer i fellesfag.

Spørsmål 2: Behov for fordypning, fleksibilitet og valgfrihet – bør de ulike yrkesfagene ha ulike løsninger?

Fellesfagene må tilpasses de ulike programfagene og yrkesrettes – derfor må det være rom for fleksibilitet og ulike løsninger for ulike fag. F.eks. innenfor matematikk og naturfag.

YFF: YFF må utvikles slik at målene for opplæringen blir lettere å kommunisere til elevene, slik at de får realistiske forventninger til faget. Handlefrihet i faget er fortsatt viktig. Dialog med bedriftene er viktig for å sette felles mål som tilpasses elevenes ferdighetsnivå.

Erkjenne at nivået i fellesfagene er ulikt- kartlegginger er viktig og flinke elever som ønsker å fordype seg må få muligheter.

Fellesfagene må få større relevans og nytte. Mulighet til å lære fellesfag gjennom opplæring i bedrift er viktig. Det bør også være mulighet for elever å kvittere ut fag man har god kompetanse i, slik at man slipper å sitte og kjede seg. Da kan elevene få jobbe med dybdelæring i programfag eller jobbe med et fag man trenger mer tid på. Her bør det være mer fleksibilitet. Dette kan både være mer motiverende og støttende for elever. De som kjeder seg i fag – faller gjerne ut. Gi de andre muligheter.

Tema 3: Roller og ansvar i fag- og yrkesopplæringen – hvem gjør hva?

Fylkeskommunene må kunne tilby Vg1 og Vg2 tilbud også i tradisjonshåndverkene. Tilbudene må være søkbare, ungdom og foreldre må se at de får en fullverdig utdanning innen det programområde de søker. Det er viktig å utvikle gode fagmiljøer på skoler som igjen er i utvikling, og ha tett kontakt med arbeidslivet. Det bør opprettes landslinjer for flere av de små Vg2-løpene.

Læreplasser: Arbeidet med flere læreplasser i fylkeskommuner må styrkes. Et viktig tiltak er å ansette arbeids- /læreplasskoordinatorer som veileder elevene mot læreplasser, hjelper elevene å finne læreplass og er bindeleddet mellom skole og bedrifter/opplæringskontorer. Bør være i full stilling på store kombinertskoler.

Gode vekslingsmodeller i flere fag er viktig for at flere fullfører utdanningsløpet.

Vekslingsmodellene passer ikke for alle elever, men først og fremst for elever som har tatt sitt utdanningsvalg. Flere elever trenger mer tid for å modnes samtidig som de starter opplæring i bedrift. Elevene beholder kontakten med skolen og medelever og får rett til rådgiving gjennom hele skoleløpet. Dette er faktorer som kan bidra til bedre gjennomføring i opplæringsløpet. Vekslingsmodeller kan være viktige for å sikre målene i yrkesfaglig fordypning.

Støtter ikke lovfesting av læreplass.

Vi har et felles mål om flere læreplasser, men det blir vanskelig å pålegge bedrifter siden lærlingen er en del av verdiskapningen og har krav på lønn. Det er lite sannsynlig at lærebedrifter som må ta inn lærlinger mot sin vilje gir god opplæring.

Fylkeskommunen må tilrettelegge for at flere små bedrifter kan ta inn lærlinger gjennom å invitere til samlinger, bistand fra opplæringskontor og lignende. Lærlingtilskuddet bør legge bedre til rette for at små bedrifter kan ta inn lærlinger.

Vg3 må utvides til to års opplæring. Det må stilles krav til at opplæringen er praksisnær. Dagens ettårige Vg3-løp gir ikke en opplæring som svarer til to års opplæring/verdiskapning i bedrift. Vi erfarer at fag-/svennebrev som erverves gjennom Vg3 i skole får et slags «b-stempel» og får ikke lik anerkjennelse i arbeidslivet. Det er viktig at prøvenemnda bidrar til en god kvalitetssikring av fagprøven, slik at man unngår dette b-stempelet.

Vg3 i skole bør være et tilbud der elever veksler mellom skole og bedrift. Bedriften kartlegger elevens behov for opplæring og bestiller kurs av skolen, slik at eleven blir i stand til å oppfylle bedriftens/enes behov for kompetanse. Her kan man da veksle mellom bedrift og skole i 2 år før elev/lærling kan gå opp til fag/svennebrev. Det må være et mål for alle å bli lærling og ha den kompetansen som bedriftene/bransjene etterspør. Spesielt i små bedrifter, der man kanskje ikke har mulighet for å gi opplæring i alle læreplanmål, kan en slik veksling mellom bedrifter bli en god løsning. Det er også mange små bedrifter som vegrer seg for alt «papirarbeid» og vurderingsarbeid som følger med det å ha en lærling. Hvis man har en type vekslingsmodell, så kan skolen bidra med vurdering og oppfølging. Dette vil gi bedriften mer handlingsrom for den praktiske opplæringen og produksjon.

Y-nemndene og fylkeskommunene bør se på alle yrkesfagene og ikke bare dimensjonere etter mengde elever og deres ønske. Det bør kunne gjenspeile samfunnets/næringslivets behov både i forhold til store fag og små fag. Det er da viktig at man også tar med de små fagene / håndverkerne, slik at de får sin plass i samfunnet og at ikke kompetansen forsvinner.

Viktig at trepartssamarbeidet gjenspeiler seg på alle arenaer som har med yrkesfagutdanningen å gjøre.

Opplæringskontorenes rolle bør være tydeligere og klarere. Det er store forskjeller fra kontor til kontor, hvilke arbeidsoppgaver de egentlig har og gjør.

Vennlig hilsen

Marianne Monsrud
leder

Solveig Torgersen Grinder
nestleder

Dokumentet er elektronisk godkjent av rådets leder og nestleder